

שמואל בן השנתיים מגלה לעלי הכהן הגדול שאסור לכהן לשחוט כדי שלא יפגום במדת החסד

בפרשתנו פרשת ויקרא אנו עוסקים בעבודת הקרבנות, הנה כי כן דבר בעתו מה טוב להתבונן בשני פסוקים שנכתבו אצל קרבן עולה (ויקרא א-ד): "וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו, ושחט את בן הבקר לפני ה', והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד". מפסוקים אלו למדנו כמה דינים:

דין א', שהמביא קרבן צריך לסמוך את ידיו על ראש העולה ולהתוודות כמבואר בגמרא (יומא לו.), והנה הם דברי הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ג הלכות יג-טו):

"וצריך הסומך לסמוך בכל כוחו בשתי ידיו על ראש הבהמה, שנאמר על ראש העולה, לא על הצוואר, ולא על הצדדין, ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין הבהמה... ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתוודה... כיצד מתוודה, אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך, וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי".

דין ב', מסמיכות הפסוקים "וסמך" ו"שחט" למדנו שצריך להסמיך שחיטת הקרבן למצות סמיכה על ראש הקרבן, כמו ששנינו בגמרא (זבחים לג.): "תיכף לסמיכה שחיטה". ופירש רש"י: "כדכתיב וסמך ושחט".

דין ג', ממה שלא הזכיר הכתוב את "הכהנים" אצל "ושחט" כי אם אצל הקרבת הדם אל המזבח: "ושחט את בן הבקר לפני ה', והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח", למדנו כי שחיטת הקרבן כשרה גם בזר, כמו שפירש רש"י (שם) ומקור הדבר בגמרא (זבחים לב.): "ושחט והקריבו הכהנים - מקבלה ואילך מצות כהונה, למד על השחיטה שכשירה בזר".

בענין זה מצינו חידוש דין ברש"י (פסחים ז.), כי לא רק ששחיטה בזר כשרה, אלא על הבעלים מוטלת המצוה לשחוט את הקרבן, כמו שפירש (שם ד"ה פסח): "פסח וקדשים, הבעלים נצטוו דכתיב וסמך ידו ושחט". כלומר כמו שלמדנו מהסמיכות של "וסמך" ו"ושחט" - תיכף לסמיכה שחיטה, כן למדנו כי בעל הקרבן שסומך על הקרבן צריך לשחוט.

וכן משמע מלשון רש"י (קידושין מא: ד"ה מנלן): "מנלן דשלוחו של אדם כמותו לשחיטת קדשים".

ודייקו ה"פני הושע", ה"מקנה", וה"מנחת חינוך" (מצוה ה אות כב) מלשון רש"י שכתב: "לשחיטת קדשים", כי לא רק בקרבן פסח אלא בכל קדשים המצוה על בעל הקרבן לשחוט, אלא שהוא יכול למנות שליח במקומו מדין שלוחו של אדם כמותו.

וכן כתב הגר"א בפירושו "אליהו רבא" על המשניות על מה ששנינו במשנה (כלים פ"א מ"ח): "עזרת הכהנים מקודשת ממנה [מעזרת ישראל], שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה לשחיטה ולתנופה". וכתב על זה הגר"א בלשון קדשו: "סמיכה ותנופה הוא בבעלים דוקא, ושחיטה מצוה בבעלים".

אולם יותר מזה מצינו חידוש גדול בזוהר הקדוש (פרשת נשא קכד.), כי לא רק שהשחיטה כשרה בזר, אלא בעצם אסור לכהן לשחוט את הקרבן, כדי שלא יפגום במדת החסד שבו, ובלשון קדשו: "ושחט את בן הבקר, ושחט אחרא ולא כהנא, דכהנא אסיר ליה בדינא, בגין דלא יפגים ההוא אתר דאחיד ביה". כלומר, מדתו של כהן היא חסד, ואם ישחט את הקרבן שהשחיטה היא פעולה של דין, הרי הוא פוגם במדת החסד שבו.

הנה כי כן מוטלת עלינו חובת הביאור לבאר בדרך עבודה: (א) מהו הענין שצוה הקב"ה לחוטא לסמוך את ידיו דוקא על ראש הקרבן. (ב) מדוע צריך החוטא בעצמו להסמיך את שחיטת הקרבן למצות סמיכה. (ג) מהו ביאור דברי הזוהר הקדוש בדרך מחשבה, שאסור לכהן לשחוט את הקרבן כדי שלא יפגום במדת החסד שבו.

סמיכה על ראש הקרבן כדי להתוודות שלא השליט את המוח על הלב

חשבתי דרכי לבאר כל זה, על פי הקדמה נפלאה שהביא ב"ארץ צבי" להגה"ק מקו"ז יגלוב (תחילת פרשת שופטים) בשם מורו ורבו הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע, לפרש מאמר חכמינו ז"ל במדרש (דב"ר ד-ב): "הסייף והספר ירדו כרוכים מן השמים, אמר להם אם תעשו מה שכתוב בספר הזה, אתם ניצולים מן הסייף הזה, ואם לא תעשו אתם נהרגים בסייף הזה".

וביאר בדברי קדשו, כי תכלית עבודת האדם בעולם הזה היא, שישכיל בחכמתו שבמוח להבין מהו המעשה הטוב שראוי לעשותו, ומהו המעשה הרע שאין ראוי לעשותו, וכאשר ישכיל את הידיעה במוחו יאיר השכל שבמוח וישפיע על הרצון שבלב, שיתעורר ברצונו להשפיע על שאר איברי הגוף שהם כלי המעשה, שיעשו רק את מעשה הטוב זה וימנעו מלעשות את המעשה הרע. [וכבר האריך בזה בעל התניא ב"לקוטי אמרים" (פרק טז) כי זאת היא תכלית בריאת האדם, שישליט תמיד את המוח על הלב].

אולם היצר הרע הקם על האדם להפילו ברשתו, נמשל לסייף שהוא חרב ההורג את האדם על ידי שמנתק ומפריד את הראש מן הלב ומשאר איברי הגוף, כן ממית היצר הרע את האדם מיתה רוחנית על ידי שמפריד את המוח שבראש מהלב, שלא יוכל המוח להאיר משכלו להשפיע על הרצון שבלב, שישפיע על שאר האיברים וכלי המעשה שיעשו רק כדת של תורה, והסגולה לזה היא שיעמול האדם להשיג את התורה בשכל שבמוח, ועל ידי אור התורה שבמוחו יזכה להשליט את השכל על הרצון שבלב ושאר כלי המעשה.

הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "הסייף והספר ירדו כרוכים מן השמים, אמר להן אם תעשו מה שכתוב בספר הזה", שתעסקו בתורה לדעת מה מותר לעשות ומה לא, "אתם ניצולים מן הסייף הזה", שלא יוכל היצר לנתק את המוח מלהשפיע על הרצון שבלב, "ואם לא תעשו", שלא תעסקו בתורה, "אתם נהרגים בסייף הזה", שיבוא היצר וינתק את השכל שבמוח מן הרצון שבלב שזהו בבחינת מיתה רוחנית עכדה"ק.

וימתק לפרש בזה מאמרם (סוכה מט:): "מאי דכתיב (משלי לא-כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, וכי יש תורה של חסד, ויש תורה שאינה של חסד... תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד". ויש לומר כי אדם שזוכה להאיר את אור התורה שבמוחו בתוך הלב, הרי זו "תורה של חסד" שמלמדה לאחרים היינו ללב, אבל אם הוא משאיר את התורה במוחו, ואינו מורידה להשפיע ולהכניע

את היצר הרע שבלב, הרי זו תורה שאינה של חסד כיון שאינו מלמדה לאחרים.

יש לומר כי מטעם זה התחלת התורה שבכתב היא באות ב' של "בראשית" וסיימה באות ל' של "ישראל", שהם אותיות ל"ב, ללמדנו שתכלית לימוד ועסק התורה היא שלא תישאר בראש, אלא תרד למטה להשפיע על הלב בבחינת: "תורת חסד" ללמדה לאחרים. [ומה שנרמז צירוף אותיות בסדר ל"ב רק מסוף התורה לתחילתה, הוא כדי ללמדנו שאין זה מספיק לעסוק בתורה פעם אחת, אלא צריך ללמוד ולשנן שוב ושוב, כמו ששנינו (אבות פ"ה מכ"ב): "הפוך בה והפוך בה דכולה בה".]

סמיכה על ראש הקרבן להתוודות שלא השליט המוח על הלב

מעתה יאירו עינינו להבין הטעם שצריך החוטא לסמוך את שתי ידיו על ראש הקרבן ולהתוודות על עוונותיו, כדי לגלות דעתו בכך כי מה שנשכל בעוונותיו הוא, משום שלא התנהג בראשו כאדם אלא כראש של בהמה, שאין לה את החכמה בינה ודעת להשליט את המוח שבראש על הרצון שבלב, אלא כל התנהגותה היא על פי רגשות הלב לבד, אשר כך היא דרכם של רשעים כמבואר במדרש (ב"ר לד-י):

"הרשעים הן ברשות לבם, (תהלים יד-א) אמר נבל בלבו, (בראשית כז-מא) ויאמר עשו בלבו, (מלכים א יב-יב) ויאמר ירבעם בלבו, (אסתר ו-ו) ויאמר המן בלבו, אבל הצדיקים לבם ברשותם, (שמואל א א-יג) וחנה היא מדברת על לבה, (שם כז-א) ויאמר דוד אל לבו, (דניאל א-ח) וישם דניאל על לבו".

בדרך זו נשכיל להבין הטעם שבעל הקרבן הסומך את ידו על הקרבן, הוא זה שצריך מיד אחרי הסמיכה לשחוט את הקרבן, על פי הידוע מה שגילה לנו הרמב"ן טעם נפלא על מה שהקרבן מכפר על החוטא, והנה הדברים בלשון קדשו:

"כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן ויסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתוודה בפיו כנגד הדיבור, וישורף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה, כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישורף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הקרבן שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש, וראשי איברי הקרבן כנגד ראשי איבריו".

ומצינו על כך רמז נאה ב"דברי יחזקאל" להרה"ק משינאווא זי"ע בפסוק: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" - מכ"ם ראשי תיבות מ'דה כ'נגד מ'דה, לרמז על דברי הרמב"ן שצריך החוטא

החוטא צריך להתוודות על ראש הקרבן, שהתנהג כבהמה שאין לה תבונה להשליט את המוח על הלב

לפי שיטת רש"י מצוה על הבעלים לשחוט את הקרבן, אלא שהם יכולים למנות שליח במקומם

החוטא צריך לשחוט את הקרבן ולהתבונן, שהיה ראוי לעשות לו כן על שהפריד את הראש מן הלב

זוהר הקדוש: אסור לכהן לשחוט את הקרבן שהוא מעשה של דין כדי שלא יפגום בכך במדת החסד שבו

ענין זה מבואר ביתר שאת בשל"ה הקדוש (תולדות אדם - בית ישראל אות כא), ותוכן דבריו הקדושים כי תכלית עבודת האדם בעולמו היא, לעבוד את ה' מלמעלה למטה בבחינת מל"ך - מוח ל"ב כ'בד, תחילה יתבונן בשכל שבמוח מה ראוי לעשות ומה לא, ואחר כך ישפיע המוח על הלב, כדי לעורר את הרצון שבו לעשות כדת של תורה, ואז ישפיע הרצון שבלב על כל האיברים להוציא המעשה מהכח אל הפועל, ומי שפועל כן מובטח לו שיהיה עבד נאמן לאלקי עולם.

הנה כי כן זהו הענין שביקש בלעם הרשע לקלל את ישראל "כלם", שיהפכו את הסדר לעבוד את ה' מלמטה למעלה כל"ם - כ'בד ל"ב מ'ח, שהנפש הבהמית שבדם הכבד שמתאוה לכל הדברים החומריים, תשפיע על הרצון שבלב לעוררו לחומריות, ואחר כך ישלוט הלב על המוח לכפות עליו, לחשוב ולחפש דרכים איך למלא את תאוות לבו. וזהו שכתבו התוספות: "והקב"ה הפכו ואמר מלך כדתיב ותרועת מלך בו" - מל"ך דייקא, מ'וח ל"ב כ'בד, שסדר הפעולה יהיה מלמעלה למטה ולא להיפך.

כהן לוי ישראל - נשמה רוח נפש

עוד זאת נקדים מה שכתב בשל"ה הקדוש (מסכת פסחים מצה עשירה אות תנב): "ויפח באפיו נשמות (בראשית ב-ז), בסוד נפש רוח נשמה, שהוא סוד כהן לוי ישראל". ומקור הדבר בתיקוני זוהר (דף קמ:): "נפש רוח נשמה, כהן לוי וישראל, כהן איהו נשמה". פירושו, הנשמה היא בבחינת כהן, הרוח בבחינת לוי, הנפש בבחינת ישראל.

נמצא לפי זה כי הכהן שהוא בבחינת הנשמה שבמוח, צריך להשפיע על הלוי שהוא בבחינת הרוח שבלב, והלוי צריך להשפיע על הישראל שהוא בבחינת הנפש שבכבד. וזהו שכתוב (מלאכי ב-ז): "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא", כי כמו שאור התורה שבמוח מאיר על הלב, והלב מאיר על שאר כל האיברים, כן צריך הכהן שהיא בבחינת נשמה שבמוח ללמד תורה לכל ישראל.

להתבונן, שכל מה שעושים לקרבן היה ראוי לעשות לו מדה כנגד מדה, אלא שהקב"ה ריחם עליו להקריב את הקרבן במקומו.

הנה כי כן מטעם זה מיד אחרי שהתוודה החוטא על ראש הקרבן, שהתנהג כבהמה שלא להשליט את המוח על הלב, צריך הוא עצמו לשחוט את הקרבן ולהפריד בכך את הראש מן הלב ומשאר האיברים, כדי שיתבונן שהיה ראוי להעניש אותו מדה כנגד מדה בעונש זה, על שלא היה בבחינת "ספר" להשליט את המוח על הלב, אלא בבחינת "סייף" להפריד את המוח מן הלב, אלא שהקב"ה ריחם עליו שביא תמורתו קרבן לכפרה.

עבודת ה' בבחינת מל"ך נוטריקון מ'וח ל"ב כ'בד

בדרך המלך נלך לבאר לפי זה שיטת הזוהר הקדוש, שאסור לכהן לשחוט את הקרבן כדי שלא יפגום במדת החסד שבו, על פי מה ששנינו בגמרא (ע"ז ד:), כי בלעם הרשע היה מסוגל לכוון את הרגע שהקב"ה זועם בו בכל יום, כמו שכתוב (תהלים לו-ו) "כי רגע באפו חיים ברצונו". ובאותו רגע היה מקלל בני אדם וקללתו נתקיימה, אולם באותם הימים שביקש בלעם לקלל את ישראל לא זעם הקב"ה כדי שלא יוכל לקללם.

והקשו התוספות (ד"ה רגע) הלא מבואר בגמרא (שם), כי הרגע שהקב"ה זועם הוא "רגע כמימריה", היינו כזמן שלוקח לומר ג' אותיות "רגע", ולפי זה קשה מה היה יכול לקלל את ישראל בזמן כל כך קצר. ותירצו בלשון קדשם: "ויש לומר היה אומר כלם, והקב"ה הפכו ואמר מלך כדתיב (במדבר כג-כא) ותרועת מלך בו".

וביאר הרה"ק רבי ישראל מרוז"ן זי"ע כוונת התוספות, ונרחיב בביאור דבריו הקדושים, על פי המבואר בדברי רבינו האריז"ל (ע"ח שער כפ"ה) המקום של שלושת חלקי הנשמה הנקראים: נפש, רוח, נשמה בתוך גוף האדם, משכן הנשמה שהיא הרוחנית מכולם הוא במוח שבראש, משכן הרוח הוא בלב, משכן הנפש שהיא הנמוכה מכולם הוא בכבד.

בספר "ראש דוד" להגה"ק החיד"א (פרשת תרומה) הוסיף על כך, כי עונש בידי שמים אינו תלוי בשנים אלא בדעת, ועל זה נאמר (דברי הימים א כח-ט): "כי כל לבבות דורש ה'", לכן חשב עלי כי מאחר ששמואל הקטן הוא יניק וחכים, כמו שהראה כוחו לברר את ההלכה ששחיטה בזר כשרה, ראוי להענישו בידי שמים.

אולם כאשר נתבונן נראה שיש כאן כמה פליאות שצריך ליישבן: א) מאחר ששמואל היה חכם כל כך גדול, מה ראה על ככה להיות מורה הלכה בפני רבו. ב) מאחר שעלי חשב כי שמואל היניק וחכים חייב מיתה בידי שמים, איך הסכים לבטל את העונש בגלל טענתה של חנה: "אל הנער הזה התפללתי" - על זה ולא לאחר, וכי יעלה על הדעת לבטל עונש שמגיע לאדם משום שאמו התפללה עליו. ג) מניין ידעה חנה שהתפללה דוקא על הנער הזה ולא על אחר, הלא בשעת התפלה לא ידעה איזה ילד יולד לה.

שמואל הורה הלכה כדי להפריש מאיסור

רחש לבי דבר טוב לבאר שיח סוד שרפי קודש - שיחה משולשת, בין עלי הכהן, שמואל הילד, וחנה הנבואה, בהקדם מה שכתב הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע ב"יערות דבש" (חלק א דרוש טז ד"ה וזהו הענין) ליישב מה שהורה שמואל הלכה בפני רבו, על פי המבואר בגמרא (עירובין סג.): "ולאפרושי מאיסורא אפילו בפניו שפיר דמי". פירוש, אם כוונת התלמיד להפריש אדם מלעבור איסור, מותר לו להורות הלכה אפילו בפני רבו.

והנה כבר הבאנו את דברי הזוהר הקדוש, שאסור לכהן לשחוט את הקרבן כדי שלא יפגום בכך במדת החסד שבו, הנה כי כן מטעם זה כאשר ראה שמואל שהם מחפשים כהן לשחוט את הקרבן, הורה הלכה בפני רבו עלי שאין צריך כהן, כדי להפרישם מאיסור זה של הזוהר לפגום במדת החסד עכדה"ק.

ונראה להוסיף תבלין לדבריו הקדושים לבאר ביתר שאת מה שהורה הלכה שמואל בפני רבו עלי כדי להפרישם מאיסורא, על פי מה שביארנו הטעם שאסור לכהן לשחוט ולהפריד את הראש מן הלב, כי הוא כנגד המוח שצריך להשפיע על הלב ולשאר האיברים. נמצא לפי זה כי עלי הכהן, שלא היה כהן סתם אלא כהן גדול, שכל ההנהגות בבית המקדש היו על פי הדרכתו, ולפני שבא שמואל נהגו על פי שיטתו להדר אחר כהן שישחט את הקרבן, היה בכך פגם גדול שהפריד הכהן את המוח שבראש מן הלב.

והנה מאחר כי הכהנים שהם בבחינת מוח, צריכים להשפיע תורה על הלויים שהם בבחינת לב, כדי שהם ישפיעו תורה על ישראל שהם בבחינת כבד, נמצא כי על ידי שפגמו הכהנים לשחוט ולהפריד את הראש מן הלב, גרמו בכך פגם גדול

שמואל הנביא בהיותו בן שנתיים הורה הלכה בפני עלי שלא יביאו כהן לשחוט כדי שלא יפגום במדת החסד

עלי הכהן שהוא כנגד המוח, ביקש להעניש את שמואל הלוי שהוא כנגד הלב, על שהורה הלכה בפניו

זרע קודש: האות אל"ף משם א"ל הוא הקב"ה אלופו של עולם, וצריך לחבר אליו האות ל' שהיא קומת האדם

הבת קול קראה את שמו שמואל"ל שהן אותיות שמו א"ל, כדי ללמדו שתפקידו לגלות לעלי שאסור לכהן לשחוט

הביאו הנער אל עלי, אלא אמר להן עלי קראו כהן ייתי ולשחוט [קראו לכהן שישחט את הקרבן], חזינהו שמואל דהו מהדרי בתר כהן למישחט [ראה שמואל שהיו מהדרין אחר כהן שישחט], אמר להו, למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט [למה לכם לחזר אחר כהן לשחוט], שחיטה בזר כשרה.

אייתוהו לקמיה דעלי [הביאו את שמואל לפני עלי], אמר ליה [עלי לשמואל], מנא לך הא [מנין לך ששחיטה כשרה בזר], אמר ליה [שמואל], מי כתיב [ויקרא א-ה] ושחט הכהן, והקריבו הכהנים כתיב, מקבלה ואילך מצות כהונה, מכאן לשחיטה שכשרה בזר. אמר ליה [עלי], מימר שפיר קא אמרת [יפה אתה אומר], מיהו מורה הלכה בפני רבך את, וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.

אתיא חנה וקא צווחה קמיה [באה חנה וצעקה לפני עלי], אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' [אני שעמדתי אתך כשהתפללתי לה' שאזכה לכן], אמר לה [עלי], שבקו לי דאענשיה, ובעינא רחמי ויהיבי לך רבא מיניה [תני לי להענישו במיתה, ואתפלל לה' שיתן לך בן אחר גדול ממנו], אמרה ליה [חנה] (שמואל א א כז) אל הנער הזה התפללתי". ופירש רש"י: "על זה ולא לאחר".

והנה כאשר נתבונן ניבהל ונשתומם, כי הסיפור הזה התרחש כאשר שמואל היה רק בן שנתיים, שהרי מה שכתוב: "וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי", היה אחד משלושת הפרים שהביאה חנה כאשר עלתה עם שמואל לעבוד עבודת הקודש בבית המקדש עם עלי הכהן גדול, כפי שהבטיחה בעת הריונה (שם א-כב): "עד יגמל הנער והביאותיו ונראה את פני ה'". ופירש רש"י: "עד יגמל לטוף כ"ד חדשים שכך זמן תינוק לינק".

וכבר תמה על כך המהרש"א ב"חידושי אגדות" (ברכות שם), איך ביקש עלי להעניש את שמואל שהיה קטן רק בן שנתיים על שהיה מורה הלכה בפני רבו. ותירץ שלא ביקש להענישו בידי אדם אלא בידי שמים, כמבואר בגמרא (עירובין סג.) שהמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה רק בדיני שמים.

ויש לומר כי מטעם זה נשתלבו בעבודת הקרבנות כל השלשה (יומא נג.): "כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם", שהרי כבר נתבאר שתכלית הקרבת הקרבן היא לתקן את החוטא, שלא השליט את הנשמה שבמוח על הרוח שבלב, והרוח שבלב על הנפש שבכבד, שהם בבחינת כהן לוי ישראל.

מעתה יאירו עינינו להבין שיטת הזוהר הקדוש, שכהן אסור לשחוט את הקרבן כדי שלא יפגום במדת החסד שבו, כי תפקידו בקודש של הכהן שהוא כנגד הנשמה שבמוח הוא לחבר את הראש עם הלב שישפיע המוח על הלב, והנה כבר נתבאר כי כאשר הנשמה שבמוח מאירה על הרוח שבלב, הרי זה בבחינת: "תורת חסד" שמלמדה לאחרים, כי הנשמה שבמוח מלמדת תורה לרוח שבלב, והלב לשאר האיברים.

הנה כי כן מטעם זה אם הכהן שוחט את הקרבן ומפריד את הראש מן הלב הרי הוא פוגם במדת החסד, כי מעשה זה הוא ההיפוך של "תורת חסד" ללמדה לרוח שבלב, לכן דוקא בעל הקרבן שחטא צריך לסמוך את ידיו על ראש הקרבן, כדי להתוודות עליו שלא חיבר את הראש עם הלב, ואחר כך ישחט הוא עצמו את הקרבן, כדי שיתבונן שכך היה ראוי לעשות לו על שניתק את הראש מן הלב.

הוויכוח בין עלי הכהן עם שמואל בן השנתיים

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתחו לנו שערי אורה להבין מעט מזעיר, סיפור נפלא שסיפרו לנו חכמינו ז"ל בענין שמואל הנביא בהיותו ילד קטן רק בן שנתיים, שגילה לעלי הכהן הגדול את ההלכה כי שחיטת הקרבן כשרה בזר, וכתוצאה מכך ביקש עלי להענישו בעונש מיתה על שהורה הלכה בפני רבו, לולי חנה אמו שהתחננה על נפשו והצילה אותו ממיתה, וכך שנינו בגמרא (ברכות לא:):

"אמר רבי אלעזר, שמואל מורה הלכה לפני רבו היה, שנאמר (שמואל א א-כה) וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי, משום דוישחטו את הפר

ג' חלקים של האות ל' בבחינת מוח לב כבד

יש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, כי צורת האות ל' היא רמו על קומת האדם שצריך לעבוד את ה' בבחינת מל"ך - מ'וח ל'ב כ'בד, חלק העליון של האות ל' הוא כנגד המוח, חלק אמצעי כנגד הלב, וחלק התחתון כנגד הכבד ושאר האיברים, וצריך לייחד את כל שלושת החלקים מלמעלה למטה בצורת אות ל' עם האות א' שהוא הקב"ה "אלופו של עולם", ובזכות זה מעוררים שם החסד א"ל.

יומתק להבין בזה דברי הזוהר הקדוש, שאסור לכהן לשחוט את הקרבן כדי שלא יפגם במדת החסד, ולפי האמור הביאור בזה, כי מאחר ששם א"ל שהוא חסד בבחינת: "חסד אל כל היום", רומז על התחברות האדם עם הקב"ה בבחינת מל"ך - מ'וח ל'ב כ'בד, לכן אם הכהן שוחט ומפריד את הראש מן הגוף, הרי הוא פוגם בשם א"ל שהוא מדת החסד.

הנה כי כן הרווחנו להבין מה שקרא הקב"ה את שמואל הנביא בשם שמואל"ל שהוא אותיות שמו א"ל, כדי לרמזו בכך שעבודתו בקודש היא לעורר את השם א"ל, על ידי שילמד את ישראל להשליט את הנשמה שבמוח על הרוח שבלב, והרוח שבלב על הנפש שבכבד, ומזה ישכיל להבין שהוא צריך לגלות לעלי הכהן, שטעה להדר אחר כהן שישחט את הקרבן.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שאמרה חנה לעלי: "אל הנער הזה התפללתי - לזה ולא לאחר", כלומר אל הנער הזה התפללתי כל ארבעים שנה שיצאה הבת קול, שעתיד צדיק אחד להיוולד ושמו "שמואל" שהוא אותיות שמו א"ל, והרי מזה מוכח כי בהיותו לוי זאת היא עבודתו בקודש לשמור על שם א"ל שלא יפגם, לכן כאשר שמע עלי טענה צודקת זו ביטל את עונש המיתה משמואל.

נפלא לבאר בזה מה שאמר בלעם הנביא: "אוי מי יחיה משמו אל", וכבר הבאנו בשם רבינו האריז"ל שרמז בדבריו על שמואל הנביא: משמו"ז א"ל אותיות משמואל"ל. ולפי האמור הביאור בזה, לפי מה שכבר נתבאר בשם הרה"ק מרוז"ן זי"ע, כי בלעם ביקש לקלל את ישראל שיעבדו את ה' בבחינת כל"ם - כ'בד ל'ב מ'לך, אלא שהקב"ה הפך קללתו לצירוף מל"ך - מ'וח ל'ב כ'בד.

והנה ראה בלעם הרשע בנבואה שעתיד שמואל לגלות את ההלכה, שאסור לכהן לשחוט ולהפריד את הראש מן הלב, כדי שלא יפגם בעבודת ה' בבחינת מל"ך - מ'וח ל'ב כ'בד, לכן פצה את פיו בכאב גדול: "אוי מי יחיה משמו אל" - משמואל"ל ששמו הוא צירוף שמו א"ל, שתיקן את הפגם בחסד א"ל על ידי שהשליט את המוח על הלב.

שלא יעניש את שמואל: "אל הנער הזה התפללתי - לזה ולא לאחר", והסכים עמה עלי שלא להענישו, על פי מה שמצינו מדרש נפלא על הכתוב (שמואל א א-כג): "ויאמר לה אלקנה אישה עשי הטוב בעיניך שבי עד גמולך אותו אך יקם ה' את דברו", ומפרש רש"י בשם מדרש אגדה:

"רבי נחמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק אמר, בכל יום ויום בת קול יוצאת ומפוצצת בעולם ואומרת, עתיד צדיק אחד לעמוד ושמו שמואל, וכל אשה שהיתה יולדת בן, היתה קוראה שמו שמואל, כיון שהיו רואים את מעשיו, היו אומרים אין זה שמואל, וכיון שנולד זה וראו מעשיו, אמרו דומה שזה הוא, וזהו שאמר יקם ה' את דברו, שיהא זה שמואל הצדיק".

והנה מאחר שיצאה כל יום בת קול קודם לידתו, שעתיד צדיק אחד להיוולד ושמו שמואל, משמע שיש חשיבות מאד גדולה לשם "שמואל", וזהו ששינינו בגמרא (ברכות ז): "מנא לן דשמואל גרים, אמר רבי אלעזר דאמר קרא (תהלים מו ט) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות". לפי זה צריך להבין מהי המשמעות והחשיבות של השם "שמואל" לתפקידו של שמואל הנביא בעולם.

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שמצינו ב"שער הגלגולים" (הקדמה לג) לרבינו האריז"ל, כי בלעם הרשע התנבא על שמואל הנביא, שעתיד להרוג את אגג במלחמת עמלק, ונרמז בפסוק (במדבר כד-כג): "וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל" - משמו"ז א"ל הן אותיות משמואל"ל. מבואר מזה כי שמואל"ל הוא אותיות משמואל"ל.

עוד זאת נקדים מה שכתב ב"זרע קודש" להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פרשת פנחס ד"ה ואפשר ליתן טעם) רמז נפלא בענין שם א"ל, שהוא שם החסד ככתוב (תהלים נב-ג): "חסד אל כל היום", האות אל"ף היא רמו על הקב"ה "אלופו" של עולם, והאות ל' היא רמו על קומת האדם, חלק העליון הוא כנגד הראש, חלק האמצעי כנגד הידים והגוף, וחלק התחתון כנגד שתי הרגלים, וכאשר אדם מתחבר עם הקב"ה אלופו של עולם, נעשה מזה צירוף א"ל שהוא שם החסד, כי בזכות זה מתחסד הקב"ה עם האדם, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ואפשר ליתן טעם ורמז, כי צורת האדם וקומתו הוא דוגמת ל', שבאות למ"ד תלת פרקין, וכן האדם נחלק קומתו לתלת, הראש והגוף והשוקיים, וכן תלת חללי מוחא, ותלת חללין בלב, ושוקיים וברית גם כן תלת, וכשמדבק האדם את עצמו באלופו של עולם, ועל זה מורה אות א', ממשיך חסד, וזה מרומז במה ששם א"ל הוא חסד".

גם בתוך כל ישראל שהם כנגד הנפש שבכבד, שלא יוכלו להשליט את הנשמה שבמוח להתגבר על היצר שבלב בבחינת: "מוח שליט על הלב".

[יראתי בפצותי כי מטעם זה נענש עלי שלא הלכו בניו בדרכיו, כמו שכתוב (שמואל א ב-יב): "ובני עלי בני בליעל לא ידעו את ה'". כי הגם שטעה לחשוב שטוב להדר אחר כהן שישחט, אולם כבר דרשו (יבמות קא): על הכתוב (תהלים נ-ג): "וסביביו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה". ומאחר שגרם פגם להפריד את המוח מן הלב, לכן מדה כנגד מדה לא יכלו בניו להשליט את המוח על היצר שבלב.

זאת ועוד, כי מטעם זה מת עלי על ידי ששבר את מפרקתו, כמו שכתוב (שמואל א ד-ח): "ויפול מעל הכסא אחורנית בעד יד השענר ותשבר מפרקתו וימות", כי שבירת המפרקת המחברת את הראש עם הגוף, היא בבחינת עונש לכפר על שגרם להפריד את הראש מן הלב, ואם שגיתי והוא רחום יכפר עון וגו'.

והנה תפקידו של הלוי שהוא כנגד הלב שנמצא באמצע בין המוח לכבד, לקשר את הכהן שהוא בבחינת מוח עם ישראל שהם בבחינת כבד, ולכן הוא נקרא בשם "לוי" שהוא לשון חיבור, כמו שאמרה לאה בלידת לוי (בראשית כט-לד): "הפעם ילוה אישי אלי", כמו שכתב ב"זרע קודש" (פסח ד"ה יח): "וזהו שרומזים הג' מצות שהם נגד כהן לוי וישראל במדרגת נפש רוח נשמה, ולוי הוא גם כן המחבר, כי לוי לשון צוותא והתחברות, כמו שכתוב הפעם ילוה כו', כי הוא הממוצע בין כהן לישראל, וכן רוח הוא הממוצע".

לכן כאשר ראה שמואל שהיה לוי שהוא כנגד הלב, כי בהדרכתו של עלי הכהן הגדול נהגו להדר אחר כהן שישחט את הקרבן, ובכך גרמו פגם גדול במדת החסד גם בתוך ישראל, שלא יוכלו להשליט את הנשמה שבמוח על היצר הרע שבלב, נתעורר שמואל הלוי בקנאת ה' צבאות להורות הלכה בפני רבו כדי "לאפרושי מאיסורא", כלומר כדי להפריש את כל ישראל שלא יפלו ברשת היצר של הלב לעבור על איסורי תורה, והודיע כי טעו בהלכה לחפש כהן, כי אסור לכהן לשחוט כדי שלא יפגם במדת החסד.

והנה כאשר שמע עלי כהן הגדול שהוא כנגד המוח, כי תלמידו שמואל הלוי שהוא כנגד הלב הורה הלכה בפניו, נמצא כי במקום שהוא יקבל תורה מעלי בבחינת מוח שליט על הלב, השליט את עצמו שהוא בבחינת לב על עלי שהוא כנגד המוח, לכן ביקש עלי מדה כנגד מדה להעניש את שמואל בעונש מיתה להפריד את ראשו מן הלב.

שמואל"ל אותיות שמו א"ל

בדרך זו במסילה נעלה לבאר תשובתה העמוקה של חנה הנביאה לעלי, להשפיע עליו